

ՄՇԱԿ

Տարեկան դիմել 10 րոպե, կես տարվան 6 րոպե:
Ուսանողները համարները 5 կողմից:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանից խորհրդատու մեջ:

Օտարապետների դիմում են ուղարկել:

Խաբուս. Редакция «Мшак»

Կրթությունը բաց է մուսուլման 10—2 ժամ
(Բաղի կրթական և տնային ուղղությամբ):

Ցայտարարությունը ընդունվում է, առանց լիցենզիայի:

Ցայտարարությունները համար. գնում են և
խորհրդատու լուսին 2 կողմից:

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հետևյալը ինչ կը լինի—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուսին—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Հայոց խնդիրը Անգլիայի Ամերիկայի Նախկին Թագավորից—ՀԵՌԱՐԻՆԵՐ—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻ ԱՎԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ: ՄԻ ԱՎԱՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ:

ՀԵՏԵՐՈՒՄԸ ԻՆՉ ԿԸ ԼԻՆԻ

Հայերը զանգառում են որ այսպիսին հայերը իրանց հայ չեն կամենում համարել: Ի հարկ է նրանք շատ վատ են անում, որ փոխելով կրոնը, հրաժարվում են և ազգությունից: Բայց եթե մենք կամենում ենք համոզել մեր այսպիսին եղբայրներին, որ հայ մենք, որ իրանց հայ համարենք, չը նայելով որ կրոնը փոխել են,— մի՞թե նրանց ծննդյան, նրանց ծագումը այդ նպատակին կարող ենք հասնել: Ընդհանրապես, զրանով նրանք կը հեռանան, կը զրուեն հայությունից: Մի՞թե կարելի է մեկին իր ազգությունը սիրել տալ, ծննդյան նրան, կողոպտելով նրա ունեցած չունեցածը:

Հայ ամբողջը և հայ ինտելիգենցիայի մի մաս համոզված են որ չեն կարելի հայ լինել լուսաբերական եկեղեցուց դուրս, որ այսպիսին հայը հայ չէ: Շատ լաւ, ընդունենք և այս միտքը, ընդունենք որ այդ

ուղիղ է, ուրեմն պէտք է աշխատենք աշխատանքական հային, կաթոլիկ հային, մահմեդական հային, կրկին լուսաբերական հային դարձնել: Բայց մի՞թե այդ նպատակին կարելի է հասնել ծննդյան, ծագումով, հայաճելով այսպիսին եղբայրներին: Չէ՞ որ նա, ընդհանրապես, առեւելի էլ, կատի մեզ, ուրեմն հեռահեռ առեւելի կը հեռանայ իրան տանջողներից: Ասենք թե մենք համոզվեցանք որ լուսաբերականներն ենք դուրս չը կայ փրկություն ամեն հայի համար: Բայց մի՞թե չենք հասկանում որ ոչ մի կրոն, ուրեմն և լուսաբերականներն, չեն կարելի սիրելի դարձնել, տարածելով նրան ոչ թե համոզմունքի միջոցով, այլ ծննդի և բնությունից: Այսինքն էլ, մի՞թե մեկին սիրելի դառնալ, ծննդով նրան:

Դուք կամենում եք ձեզ մտնեցնել ձեզանից անջատված այսպիսին հայերին, բայց ձեր վարմունքով առեւելի էլ հեռացնում եք նրանց ձեզանից: Երբ այդ տեսակ վայրենի լուսաբերական հետեւում է ամբողջը,— այդ մեզ չէ դարձնում: Նա ազգու է: Բայց ի՞նչ պէտք է ասենք մի յայտնի ինտելիգենցիայի մասին, որ նոյն լուսաբերական պաշտպան է հանդիսանում:

Թող ընթերցողը ինքն գտնի մի բացատրություն այդ անմիթիւր երևույթին, որ յատուկ է մեր ինտելիգենցիայի մի մասին:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՊԱՏԱՐԱՐՈՒՄ

Խոսարհարար խնդրում ենք «Մշակ» լրագրի հրատարակողները մեր այս սակաւատու գրությունն համար:

Ամբարանցից վերադառնալով Մոսկվա, կարգադրեցի «Թորո» ամսագրի վերջին տետրակը (№ V—VI), որ պ. Երկրցանը հրատարակել է մի նոր յօդուած «Գարնակի Ս. Նազարեանցի գործունեությունն մասին» որպէս պատասխան կամ հերքում իմ շարադրութեան «Հրապարակախօս ձայն»։ Պէտք է ասել, որ նրա այս նոր յօդուածը իր գլխաւոր կէտերով արտաստուած է առաջին յօդուածի նոյն առարկայի մասին, և այստեղ, որպէս և այնտեղ, հասարակական հարցու-խնդիրը որ Երկրցանը քննում է իր լեզուի երկարութեամբ և ոչ խոհական դատողութեաներով, Եւ այստեղ նա շատ նման է այն միջնադարեան կամ մեր ժամանակի սքոլաստիկոսին, որ ուսումնական կապուցը ձեռքին ճանապարհ է ընկնում, որ յետոյ դորան բանայ, բայց վերջի վերջը, հասնում է իր սկզբնական կէտին նոյն իսկ կապուցով,— և կապուցը մնում է անլուծանելի: Այս և պատճառը, մեր կարծիքով, որ ազգի պարունը ստեղծող ստեղծող հարցնում է. «Ինչ է Նազարեանցը, Բնագիտ կարող է մի բան մի և նոյն ժամանակը և սե և սպիտակ լինել», և երբեք չէ հասնում զոցա ներքին պատճառներին: Մենք պ. Երկրցանի երկրորդ գրութեան, որին արդէն պատասխանել ենք հանգամանորէն «Հրապարակախօս ձայնով», մի կողմ դնելով, առնում ենք այդ գրութեան գլխաւոր խօսքը «Մի բան մի և նոյն ժամանակը չէ կարող և սե և սպիտակ լինել»: Մենք կամենում ենք այդ խօսքը վերլուծել և ցոյց տալ որ երկրցանները գործնական կեանքում անընդունակ են եղել սեւ սպիտակից

ջոկել, որով և կը պարզվի նոյն երկրցանի վերջին յօդուածի արժանաւորութիւնը:

Սե և սպիտակ գոյները, որպէս բնական երեւոյթ, ամեն երեւոյթ կարող է որոշել, ինչպէս որոշում է պ. Երկրցանը. բայց որպէս բարոյական տպաւորութիւն շատ անգամ մնում է անորոշ և չափահասների համար. այդ կարելի է անհատի մտաւոր և հոգեւոր հասկացողութենից: Իրաւի, գիտութեան ասպարէզում մենք պատահում ենք այնպիսի մարդերի, որ հնացած ձևերի փոփոխութիւնը համարում են ամենամեծ մղումը իրենց. բայց թէ դրանք փոքր մի չափաւոր թիւն իրանց մտաւորականութիւնը և պարզ աչքով նայելին ամենօրեայ փորձերի վրա, կը տեսնեն որ կեանքը իր ներքին և արտաքին ձևերով միշտ գտնվում է փոփոխութեան մէջ: Այս զանազան կէտերից ահա առաջ է դալիս սե և սպիտակի փոփոխութիւնը, որովհետեւ տպաւորութիւնը, որ բերում է կեանքը երկու ներքին ծայրերում կանգնած մարդերի վրա, միշտ կը լինի զանազան. նրա համար, որի աչքում կեանքը է որպէս մի անշարժ և քարացած բան, պատկերակերպ կը լինի միւսի հայեցողութիւնը, որի աչքում այդ կեանքը և մի րոպէ չէ դադարում, այլ անընդունելի ձգտողութեամբ շարժվում է, նորոգվում է և մշակվում: Ահա մի և նոյն բանը մի և նոյն ժամանակ և սե և սպիտակ, միտ գնելով այն բարոյական վիճակին, որով տարուբերվում է մարդը: Այլ ևս օրինակ. մի բանի հայերի համար մեր այսօրեան ազգային ինտելեկտները ոչինչ օգտակար խորհուրդ չունեն. դրանց աչքում, միայն այն բանը խորհուրդ ունի, որ ներկայի մէջ չէ, այլ կամ հուշեցնում իրանդակներում կամ գաղտնի օրերում. նման չին հնդկական բրահմաների փոփոխութեան, դրանք քննում են մեր անցածը ոչ որպէս մեր կեանքին չարութիւն կամ բարութիւն բերող պատճառը, այլ որպէս մի անհասկանալի գաղտնիք, որի բանալին նախախնայում է մեկնում ձեռքին և. այսպէս դրանք աչքում է և ապագան. որ ոչ թէ մեր զարգացման հետեւն են, այլ որպէս վաճ կամ պատիժ, նոյն նախախնայում է մեր ինտելեկտի հետեւն են, այս պատճառով և

Ի՞նչ է այդ երևույթի պատճառը. մտաւոր ազգատու թիւն, թէ չարամտութիւն:

Ֆ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԼԻՔԱՆԻՐԱՊՈՒՄՈՒՄ մեզ գրում են: «Օգոստոսի 15-ին, Աստուածածին օրը, մի խումբ աւելանդարապօղի սրկաների գրգռած լինելով քաղաքի ինտելիգենցիային պատկանող մի քանի անհատներից, յարձակվեցան հայր-դպրակների աղօթատան վրա, ջարդեցին աղօթատան դռները, մտան ներսը, և այնտեղ էլ ինչ որ պատահեց սկսեցին ջարդել: Զարձակվեցան հայ-աւելանդարականների մի քանի տների վրա էլ: շատերին ծեծեցին, առանց ջոկելու կին, մարդ, երեխայ, յափշտեցին նրանց տներից այլ և այլ գոյքը: Պօլիցիան միջամտելով, հագրեց հայ հանգստացրեց խառնակիչներին: Ամբարանի մարդիկ դարձեալ առեւելի գուլից ցոյց տուցին և շատերը հանդուգն էին սրկաներին չը շարունակել իրանց ամբարանը գործը. բայց մի քանի անձներ, որոնք իրանց ինտելիգենցիային պատկանած են համարում, յորդորում էին ամբարանը շարունակել գործը: Այս տխուր անցքերի մասին խմբագրութիւնը ստացաւ մի քանի ընդարձակ նամակներ:

ՕՐԴՈՒՐԱԿԱՆ մեզ գրում են: «Մեր գաւա-

րանց հոգեւոր ընծայում են կամ անցածի դիակներին կամ հոգու ապագայ յիշատակներին. ներկան հոգեւոր չը պիտի ունենայ. ներկան միայն ժամանակաւոր քաւարան է և առեւելի ոչինչ: Այսպիսի մարդիկ, սպիտակ գոյն տալով իրանց գործունեութեան, հրատարակվում են բնորոշ, աւելանդարեալ հերոս: Բայց ահա այդ սպիտակ գոյնը փոխվում է սե և այն մարդերի աչքում, որոնք այլ հասկացողութեան տէր են և առանձնաշնորհ ընտրեալներից հանելով նրանց բնիւղը և զանրեցողութիւնը, բոլոր իրանց ուշադրութեամբ դարձնում են ներկայ մարդու վրա և ասում են: Եւ ներկայ կեանքի մասին խօսողները, և ներկայի վիճակը քննողները այն ընտրեալներից պակաս հերոս չեն, այլ մանաւանդ գերազանց, որովհետեւ ստեղծ են մարտում այն անողորմելի ճակատագրի դէմ, որ անխորտակելի ոյժերով ընկել է այս և այն ազգի գլխին. այն ազգը որ ներկայի համար սակաւ է մտածում, կամ ամենին չէ մտածում, յայտ է որ յետ է ընկնում ուրիշներից. և մի ազգ—այդ զէջ ցուցանում է բնութեան պատմութիւնը—եթէ սաստիկ յետ է մընում և միւսը սաստիկ առաջ է գնում, նոյն բընութեան կարգը պատճում է յետ կացողին և զօրաւոր կուլ է տալիս դրան համեմատ ինքնապատմութեան մաքառման օրէնքին: Ահա ինչ որ մէկի աչքում սե է, միւսի աչքում երևում է սպիտակ, թէ և զատողութեան նիւթը նոյն է: Այլ ևս օրինակ. կրօնը, որպէս դրան մեկնում են յետադէմ մարդիկ, հեղափոխում փոխվում է կրօնամտութեան, իսկ կրօնամտութեամբ զբաղւածները երբեք չեն հասել մի կատարեալ և գիտաւոր հայրենասիրութեան. կրօնի զգացմունքը, եթէ դա չէ անցել իր չափից, բարեւ է և լուսաբերիչ, բայց չափից դուրս գալով, դառնում է կրակ ու պատիժ իր խռոտովանդների վրա, այլ ևս քաջաւոր է իր հետ զէպի կորուստ և ամենայն քաջաւորութիւն. կրօնը մեր կեանքի երկու թիւն է մին և և ոչ դրա ամբողջ պարունակութիւնը. կրօնի գիտութեան հասնելու համար հարկաւոր է ծանօթութիւն և միւս գիտութիւնների հետ, որովհետեւ գիտութիւնները կապակցել են

ուրիշ գիտելի հայ բնակիչները ցանկանում են ազատվել մի հարուստ մարդուց, որ ամօթ է բերում գիւղին, այլ և այլ հարստահարութիւններ, բռնութիւններ և անբարոյական գործեր գործեցին: Ուղում են խնդրել տալ վարչութեանը որ այդ մարդուն հեռացնեն իրանց գիւղից:

Մեզ գրում են ՇՈՒՇՈՒՅՈՒՄ որ այս օրերս քաղաքի մի հայ եկեղեցու մէջ երկու քահանաներ միմեանց մէջ կռւելով, սկսեցին միմեանց զարկել և միմեանց քաշել: Մի երրորդ քահանայ ստիպվեցաւ միջամտել կռիւ մէջ և վերջ տուեց խառնառակութեանը, բաժանելով միմեանց կուսող տեղ-հայրերին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԻՆԴԻՐ

Վիեննայի «Journal d'Orient» վերջին № 35 մէջ գտնում ենք հետեւեալ յօդուածը հայոց խնդրի վրա «Ինքնավարութիւն» (Autonomie) վերնագրով:

Տգիտութիւնը, որամիտութիւնը, փնտաւելու ցանկութիւնը թիւագրում են մամուլի մի քանի օրգաններին ամենահակասող զրկարտութիւններ անել հայերի ձգտումներին վերաբերութեամբ: Հայերի կրած տանջանքները թիւագրաց հայաստանում, մի անվիճելի իրողութիւն է. վերանորոգութիւններ տալու անհրաժեշտութիւնը

միմեանց չըբարեբաւան համեմատութեամբ: Այս մտքով և հայ ազգը, մի կողմից աչք տնկելով իր անցածի կրօնական և հայրենասիրական փառաւոր յիշատակարանները վրա, և միւս կողմից հըրաժարվելով մարեմանութիւնից և կեղծ ազգասիրութիւնից, հրաւիրում են մտաւորապէս հագրորդվել եւրօպական ընտանիքի հետ, բնորոշել սրանց հանրակեցութեան պայմանները, որով միայն կարող է մնալ ազգ, պատուազգաց և արժանաւոր անդամ մարդկութեան: Այս բանը այս տողերին գորդի համար սպիտակ գոյն ունի, բայց երկրպագաների համար սե է: սե է և առատաւորս պատրիարք Աւարեանի համար որ, երկէ հայոց ազգը հրատարակելով կրօնական, ինքը չէ կարող հասկանալ և ոչ իր լուսնիքին հասկանալ թէ ինչ ասել է Հայաստանի ինքնօրէն վարչութիւն: Եւ ահա հայ-հռոմէական պատրիարքի սպիտակ գոյնը մեր աչքում սե է, որովհետեւ այդպիսի մարդիկ չեն ծառայում հատարակութեան, այլ ընդդէմ հատարակութեան. սերտել ձեռքին կրօնը և սորանով երազել հաւատացեալներին փրկութիւն նշանակում է մերժել բուն կրօնի գուլիւն նոյն հաւատացեալներից և փոխանակ արձակելով կապել և կաշկանդել: Իոյն կրօնական ազգի որդիքը, մեր «անհամարական ժողովի էֆէնդիները, մեր արքայան և վանականայլ իշխանները, փակվելով իրանց վիճակայր պալատներում, ծառայելով իրանց նենգաւոր ուրախամտութեան, եթէ կրօնական լինելին, կը ներքին իրանց այսօր ուրանալ ազգի հարկաւոր բարիքը, մերժել առողջամիտ ֆրանսիացու առաջարկութիւնը իրանց թշուառ դաւաճների համար. կարող էին դրանք հաւանել Ներսէսներին և հայոց փառաւոր թաղման հանդէսը ձեռնարկել: Ահա այս տողերին մէջ երկրպագանները սե գոյն են տեսնում, որովհետեւ ազգայինների մեղքերը ցոյց են տալիս օտարին և չեն կար միմեանց:

Այսպէս երբ մտաւորական մեղքութիւնը թաւաւորում է մի աշխարհի մէջ, երբ դադարում է մակացութիւնների սթափեցուցիչ ծաւալումը,— դադարում է և հատարակական մաքի ազատ շարժողութիւնը. այնուհետեւ չար ու բարին, ան-

Համեմատ այն ծրագրին, որ մենք տպեցինք մեր № 34 մէջ և նոյնպէս համեմատ 1880 թւի 7-ին ոգոստոսի դեսպանների գրութեան, ամենքից ճանաչված է, բացի Թիւրքիայից, որ մինչև այժմ դեռ չէ կա- մենում հասկանալ, որ ամենից առաջ իր սեփական օգուտն է պահանջում շնորհել հայերին այդ բեֆորմները: Հայոց ազգի առաջնորդները և նրա գործընկերները, որ նրանք պահանջում են իրանց հայ- բնակիցների համար միմիայն ապրելու ի- բաւութեամբ վարչական, դատաստանական և քաղաքային ինքնավարութեան հովանաւո- րութեան տակ, որ համապատասխան լինի տե- ղական պահանջներին և մի քրիստոնէայ- ցեղի օրինական անձնապաշտպանութեան կարիքներին: Այդ տեսակ ինքնավարու- թիւն ոչինչ կապ չունի քաղաքական ինքնավարութեան հետ, այդ բառի բուն նշանակութեամբ և ոչ ոք իրաւունք չունի շփոթեցնել այդ երկու ձևերը, և հետեւե- ցնել նենգաւոր կերպով, որ իբր թէ հայերը երազում են հայոց թագաւորութեան վե- րականցելը, այն էլ Ռուսաստանի օգնու- թեամբ:

„Հակակաթ“ թիւրքաց լրագիրը ցոյց է տալիս այս և այն միջոցները քիւրդերին փրկելու համար, որ նրա կարծիքով ծնը- ված են հայերի ձեռքով. նա երկուդ է կրում Թիւրքիայի քայքայվելուց, նա սպառ- նում է եւրօպական հովանաւորող պետու- թիւններին, որ հայերը կոտորված կը լի- նեն քիւրդերի ձեռքով: Մահմետական „Հա- կակաթ“ իր արհեստը գիտէ. նրանից աւելի պահանջել չէ կարելի Հասկանալի է որ նրա իրէտիքն է մոլեռանդութիւն գեաւորների դէմ. նա այն պետական անձանց օրգանն է, որոնք զարմացած, ասում էին Գօշէնին, թէ չեն հասկանում ի՞նչ փնաս կայ Հայաստա- նի մէջ էլ նոյն կոտորածները կրկնել տալ,

կարգը և կարգաւորը, սեն ու սպիտակը միա- պէս գլուխ են բարձրացնում և կենսական սը- նունդ են պահանջում մեզանից: Բայց երբ մտա- ւորական լծակները վրա, օր և զիշեր աշխատե- լով, բարձրանում է մեր կեանքը դէպի աղնիւ- զարգացման աստիճաններ, այն ժամանակ, տգի- տութեան փոթորիկից յետոյ, մաքրվում է և օդը, կենդանանում է հասարակութիւնը. իսկ սեի և սպիտակի տաւաւորութիւնը յայտնապէս սկսում է որոշել և զանազանվել: Մեր աշխարհը, տա- րաբախտաբար, առաջին վիճակին մէջ է: Այս անկարգ վիճակիցն է որ պ. Նրիցեանը Նազա- բեանի մէջ ոչինչ արժանաւորութիւն չէ գտ- նում. դոյն արժանաւորութիւնից զրկում է և մեր Հրապարակաւու ջայնը: Այսպէս և այստեղ կրկնվում է սեի և սպիտակի նոյնութիւնը, որովհետեւ մենք ունենք զրաւոր հրապարակական վկայութիւններ, ունենք հարեւրաչափ և աւելի նաւակներ, մեր և օտար աշխարհներից ստացած, որոնք նոյն Հրապարակաւու ջայնի՝ արժանա- ւորութիւնն են ակնարկում: Այժմ, կարծեմ, պ. Նրիցեանը պիտի հասկանայ թէ ինչու մի և նոյն բանը մի և նոյն ժամանակ և սե և սպիտակ է երե- տում: Բայց մենք խոստովանում ենք որ սեի և սպիտակի վրա խօսելով մեր աչքի առաջ ունենք թեքահաւատ ընթերցողներին քան բարեհաւատ երիցականներին: Պ. Նրիցեանին այնքան ախոր- ժելի է իր կամակորութիւնը, որ մեր շարադրու- թիւնից ոչինչ օգուտ չէ քաղել. նա մինչև անգամ իր ամենահնչեղ, վերջին մարդուն հասկանալի սխալը ինքը չէ կարողացել ուղղել: Թէ և մենք ցոյց ենք տուել նրան մեր գրքի մէջ:— Մեր խօսքը սե և սպիտակ կամ սե և սպիտակ բառի մասին է, որ ազնիւ պարոնը իր առաջին յո- գուածում գրել էր սե և սպիտակ. մենք այդ ուղղեցինք, բայց ախտս որ պ. Նրիցեանը օտար կարծիքների ու ապացոյցների կարօտութիւն չէ գգում, և առաջվայ պէս գրում է սե և սպիտակ, Զարմանալի է որ պ. Նրիցեանը ոչ Նազարեանցի և ոչ մեր գրուածներում արժանաւորութիւն չէ տեսնում:

Պ. Նրիցեանը ասում է որ մեր գիրքը Նազա-

որոնք պատահեցան Բօլգարիայում: Ընդհա- կառակն „Վազթ“ լրագիրը աւելի իմաս- տուն է. նա խորհուրդ է տալիս Բ. Գը- րանը պահպանել երկրի շահերը, անյա- պաղ կատարելով իր յանձն առած պարտա- ւորութիւնները:

Եւ ահա, շարունակում է „Journal d'Orient“ թերթը, վիէննայի երկու գեր- մանական լրագիրներն էլ հետեւում են թիւրք լրագիրների օրինակին. նրանք յա- րուցանում են ռուս ու բաւականը, իբր թէ իրանց ուսումնական յօդուածներում, որտեղ նրանք զրպարտում են ամենալաւ հայ ազգասէներին, որպէս թշնամիներին (ս- մանեան իշխանութեան դէմ, հաւատաց- նում են թէ նրանց ձգտումն է միաց- նել Փոքր-Ասիան և Հայաստանը Անգլիոյ- կապին: Նրանք հաւատացնում են որ մինչև անգամ Եջմիածնի կաթողիկոսը պիտաւոր ապիտացիա անողներից մինն էր, այն ինչ յայտնի է որ վեհափառ չը կամեցաւ մինչև անգամ միջամտել Բերլինի կոնգրէսի մէջ, Սան-Ստեֆանօի 16-րդ յօդուածը Բերլինի կոնգրէսում վաւերացնել տալու համար և որ այդ գործը այն ժամանակ յանձն առաւ Ներսէս պատրիարքը, ուղար- կելով ազգի կողմից պատգամաւորներ Բեր- լինի կոնգրէսին: Այդ լրագիրները յարձակ- վում են հայոց լեզուի ամենալաւ և անձ- նուէր տարածողների վրա, որոնք հաւա- տացած են թէ լեզուն երկար ժամանակ տանջված, բայց միշտ կանգուն ֆնացած ազգութեան համար անխցելի բարոյական կապն է: Այո, այդ լրագիրները զրպար- տում են մինչև անգամ վեհափառի, Փարի- զի, Լօնդոնի հայոց գաղութներն ու մասնա- ժողովները, որոնց միակ նպատակն է լու- սաւորութիւն տարածել, որ անհրաժեշտ է ամեն ազգի վերածնութեան համար, որ ուսուցանում է ամեն ազգին յարգանք դե-

րեանցի պաշտպանութեան համար ենք գրել, բայց մենք ասում ենք որ անկարելի է պաշտպա- նել մի մարդ, եթէ այդ պաշտպանութիւնը նրա մէջ չը կայ:— Մենք չենք պաշտպանել Նազա- բեանին, որովհետեւ նրա պաշտպանութեան ղեկը դրած է նրա գործի մէջ. այդ իսկ գոր- ծովն են սկսվել և եւրօպական ազգերի գրակա- նութիւնները ու հասարակաց սարք ու կարգը. մենք միայն, որպէս բարեխիղճ քաղաքացի, Նազարեանցի և նրա հակառակորդների գործերը գումարեցինք, ճշմարտութեամբ պարզեցինք, վեր- ջինների անիրաւ գրապարտութիւնները ջրեցինք և այդպէս առաջարկեցինք ընթերցող հասարա- կութեան: Գուցէ և մեր գործի աշխուրդները այնքան զբաւուր չը լինի, բայց այդ չէ ապա- ցուցանում որ այդ գործը խախտում ու անհիմն բան է: Հին սովորութիւնների քաղցրութիւնը, յետադէմ կարծիքները, որ բռնաւորի պէս ման են գալիս մարդերի մէջ, միշտ եղել են և կը լինեն հնամուտութեան ամենակարող նեղուկները. այս է պատճառը, որ ամենայն նորաձեւութիւն կամ նորոգութիւն, թէ և քնական կարգերից անհրաժեշտ հանդիսանցած, հանդիպում է ար- ցելների և չէ կարող պարտաւարացած եղանա- կով տարածվել ժողովրդի մէջ: Այս հին սովո- րութիւնների ոյժը այնքան թանձրացել է և պ. Նրիցեանի վրա որ նա Նազարեանցին կոչում է մի ազգասէր խարտաւիակ, իսկ իր մտերմ բարեաներին ու ջրեցեղեաններին, երկերեանի երկտականի ճշմարտութիւն խօսողներին, և ու- լումնական, և հայապաշտպան, և հայրենասէր ենք որ մեր աշխատութիւնը բնաւ չէ մնալու անպտուղ գոնեայ հասարակութեան փոքրամաս- նութեան համար. մեր մտածութեան յենակէտը նոյն փոքրամասնութեան առողջամտութիւնն է, որ այս անգամ չէ կարող երիցականների շնորհով հրապարակել և խաբէութեան մէջ ընկնել. այլ, ընդհակառակն, բարոյական զարկեր պատճառե- լով դրանց, կը հարկադրէ կամ լռել կամ չափա- ւորել իրանց անտարբեր գրգռութեւ: Յայտնի բան է, իմ հակառակորդները կարող են մեղադ-

րել իշխանութիւնը, բայց ճանաչել է տալիս և իր սեփական իրաւունքները: Այդ լու- սաւորող մարմիններին են պարտական հայե- րը, որ նրանք վերածնվեցան դարերի ըն- թացքում կրած անթիւ տառապանքներից յետոյ, նրանց է պարտական այդ աշխա- տասէր, գործունէայ, խելացի ցեղը որ մին- չև անգամ Բ. Գուգը հայերին է գործ- ածում ամեն աշխատանքներում և ծառա- յութիւնների մէջ, որոնց կատարելը անըն- դունակ է ծոյլ և դանդաղ թիւրքը, նը- րանց շնորհով Հայաստանի գաւալը, որտեղ էլ ապրել, իր հայրենի հողի վրա, թէ օ- տար երկրում, միշտ ջոկվում է իր զօրից ինքնուրոյնութեամբ:

Զրպարտողների և սուտ մարգարէների խօս- քերը կոչնչանան. ժամը հասել է, երբ պէտք է իրագործվի վարչական ինքնավա- րութիւնը թիւրքաց Հայաստանում: Պետա- կան մարդիկ Թիւրքիայում վերջապէս կը հասկանան, որ եւրօպական պետութիւննե- րը կամենում են անխախտ պահպանել սուլ- թանի պետութիւնը, մոցնելով Հայաստա- նում անհրաժեշտ բեֆորմները, որոնց շնոր- հով հայերը չեն ձգտի խցել իրանց կապե- րը թիւրքաց կայսերութեան: Բ. Գուգը կը զիջանի այդ պահանջին, մանաւանդ երբ կը տեսնի որ թէ նրա բարեկամները, և թէ թշնամիները համաձայն կը լինեն միմեանց մէջ և իշխան Բիսմարկի խօսքերը այլ ևս չեն թշնամացնի Գերմանիային և Աւստրո-Ունգարիային Հայերի դէմ, ինչպէս այդ պատահեց, երբ Մոսկովեցիք և Յու- նաստանի խնդիրները դեռ ևս կատարելա- պէս վճռված չէին:

Եթէ Փոքր-Ասիայի զժբաղդ գրութեան վրա աւելացնենք և այն անհաւատալի լու- լիւրը և յանցանքները, որոնց այժմ պատմում են Փարիզի „Gaulois“, „République Française“ և „Débats“ լրագիրները, ե- րեւ ինձ, որ և իմ գրուածի մէջ ասու կայ. բայց այդ ասուք, եթէ ներքի է այսպէս ասել, ողջա- խոհութեան ասու է, որ տալիս է կեանք և ջեր- մութիւն ամենայն մտաւոր աշխատութեան: Կայ արդարեւ մարդկային բնութեան մէջ մի հոգե- կան հիացումն ու յաղիւթակութիւն, որ ոչ թէ միայն բանաստեղծին, կամ կրիտիկոսին, կամ միւս արուեստագէտներին, այլ և բնաբանու- թեամբ պարագլոյն անգամ դառնում է դաշնա- կից նրա մեծամեծ հետազոտութիւնների մէջ: Այդ հոգեւոր հիացումը գրուել է և ինձ. այո, գրաւած պիտի լինի դրանով և ամենայն հայ, որին սիրելի է հայրենի աշխարհի լուսաւորու- թիւնը, քաղաքական և բարոյական վերանորո- գութիւնը նոյն հայոց հասարակութեան: Եւ այս բոլոր ազնիւ ձգտողութիւնների սկիզբը մենք տեսնում ենք յաւերժալիշատակ Նազարեանցի գրուածներում: Հարցնում ենք, կարծո՞ւ է մեր պաշտպանութեան այսպիսի մարդը:

Բայց պ. Նրիցեանի միւս ակնարկութիւնը աւելի ևս ծիծաղելի է. նա ասում է որ Հրա- պարակաւու ջայն՝ ես գրել եմ, որովհետեւ Նա- յարեանցը իմ բարեկամն է եղել, կամ ես նրա բարեկամը. այսպէս մտածում են և մի քանի հա- յեր, որոնք հեռու չեն գնացել պ. Նրիցեանցից: Այո, ես չեմ հերքում որ Նազարեանցի բարե- կամն եմ, այլ և ամենամեծ բարեկամը. բայց այդ բարեկամական զգացողութիւնը չէ տաքա- ցել իմ սրտում գինու չղփներից, կամ քաղցր կերութեամբից, կամ հարստութեան յոյսերից և սերտ չաղկապը Նազարեանցի գաղափարների հետեանը է, որոնցից ստացել եմ իմ առաջին հայերէն հոգեւոր մտածողը: Հաստատում եմ այժմ որ ես իմ անձը երջանիկ կը համարելի եթէ Նազարեանցին աւելի մոտենայի և ուրիշ դերանշնով նրանից չը բաժանվի: Բայց ահա իմ մտերմութիւնը ես վկայել եմ նոյն գրքում և Արովանին, և Ներսէս պատրիարքին, և միւս- ներին, որոնք ոչ տեսել եմ աչքով և ոչ անձամբ ճանաչել: Այս մտերմութեան արբերը որտեղ պիտի որոնէ մեր ոտիսը: Պ. Նրիցեանը բողո-

թէ այդ իրողութիւններն էլ ձիշդ են, դիպումստիան այդ կը հաստատի և նրա գործողութիւնները աւելի էլ եռանդոտ և համերաշխ կը դառնան: Յոյս ունենք որ իրանք հայերը զգոյշ կը լինեն, յիշելով այն ճշմարտութիւնը որ ջրի կաթիլը, քարի վրտ ընկնելով, հետզհետէ կարող է փորել ամենապինդ քարերը. թող նրանք Թիւրքի- այից անընդհատ պահանջն հանգիստ, բայց տուել կերպով, եւրօպային ձայնակ- ցելով, այն բեֆորմները, որոնց մենք դժա- գրեցինք և որոնք այժմ դարձել են լինել կամ չը լինելը՝ նրանց ազգային գոյութեան համար:

Մենք պարտաւորութիւն համարեցինք պաշտպանել ճշմարտութիւնը ստույթեան դէմ, պաշտպանել դահերին նենգաւոր զըր- պարտիչների դէմ: Յոյս ունենք որ հայերը չեն հերքի մեր ասածները:

ԱՆԳԼԻԱ

Վիկտորիա թագուհու զահական ծառը պարլամենտի փակվելու առիթով բովանդա- կում է իր մէջ վերջին օրէնսդրական շրջա- նի պետական գործունէութեան սովորական տեսութիւն և մի քանի բարի ցանկու- թիւններ է յայտնում ներքին և արտաքին քաղաքականութեան վերաբերութեամբ: Կա- ռավարութիւնը յոյս ունի, որ Ֆրանսիան զի- ջուցներ կանի առեւտրական դաշնագրի հար- ցի վերաբերութեամբ, Տրանսիլաւի գործերը խաղաղ ճանապարհով կարգադրելուց օգ- տակար հետեւանքներ է սպասում, յոյս ու- նի իրլանդիան աշղուղեմով խաղաղացնել և խոստանում է դադարեցնել այն արտա- քոյ կարգի օրէնքների գործադրութիւնը, որոնք հարկաւորվեցան այդ թշուառ երկրի ներքին անբնական դրութեան պատճառով:

Եւ ու ես նրան ցեխի մէջ եմ ձգել, բայց թող իմանայ ազնիւ պարոնը որ այդ ցեխը նա ինքն է պատրաստել իր համար և ոչ եւ. նա և այս երկրորդ յօդուածում բնաւ չէ լուսաւորում իր անազին խարդախութեան ճանապարհները և այնպիսի դէմք է ցոյց տալի որ, կարծես, ոչինչ խենչ բան չէ պատահել:— Եւ մի մարդ որ իր և հասարակական խցի դէմ դարան է գործում կամաւ կամ տգիտութեամբ, այլ պատուի ու անուան չէր կարող և չէ կարող հասնել, քան թէ հասնել է Հրապարակաւու ջայնի՝ էջերում:

Մենք միտք չունենք այլ եւս, ոչ այժմ և ոչ յետոյ, բանականութեամբ դեռնելով պ. Նրի- ցեանի հեռատես հաշուեկալութիւնը մեր գրքի տպագրութեան ծախսի մասին, որ եղած է Բ. Սար- գսեանի զոհաբերութեամբ: Վերոյիշեալ պարոնը, ճիշտ հայել բռնելով, գտնում է որ Հրապարա- կաւու ջայնի՝ ծախսը շատ շատ պիտի լինի մօտ 760 ր. բայց դժբախտաբար, ազնիւ պարոնի հա- չիւններ երբեք ճիշտ չեն եղել, որպէս ճիշտ է և այս անգամ, որովհետեւ ոչ թէ 760 րուբլի է, այլ 1000: Նոյնպէս աւելորդ չենք համարում ուղղել պ. Նրիցեանի սխալը և իմ «Ազատու- թեան ժամերի» վերաբերութեամբ, որ ազնիւ պարոնը տեսել է չերկու փոքրիկ գրքոյնների մէջ, բայց եւ տեսնում եմ միայն մի հատ գրք- քոյի մէջ:

Առհասարակ թագուհու գահական ծառը հանգստացնող է:

Իրլանդական կառավարական վերանորոգութիւնը իրագործվում է իրլանդացիների համար չափազանց ատելի մարդու, Ֆորստերի ձեռքով, որ արտաքույ կարգի օրէնքների մասնակու պատճառ դարձաւ և ինքը անձամբ նրանց գործադրում էր: Կարելի է հաստատապէս ասել, որ իրլանդիան չի հանգստանայ, մինչև նրա ամենայաւ գործիչները, ինչպէս Միքայէլ Գալիթ, բանաստիկված և կասկածող վարչութեան հակողութեան տակ կը լինեն, որ մի և նոյն ժամանակ արտաքույ կարգի իրաւունքներ ունին: Այդ պատճառով շատ նպատակայարմար է կառավարութեան յայտնուածիւնը իր պատրաստակաւութեան մասին ոչնչացնել այդ արտաքույ կարգի օրէնքները, որոնք ոչ թէ միայն օգուտ չեն տալիս, այլ ընդհակառակն վրդովեցնում են բնակիչներին: Այդպիսի օրէնքները և միջոցները միշտ և ամեն տեղ կառավարութեան ցանկացածի հակառակ հետեւանքներ են ունեցել: մի և նոյն հետեւանքը նրանք ունեցան և իրլանդիայի մէջ: Վրդովմունքը երկրի մէջ այդ օրէնքների գործադրութեան հետ զուգընթաց սաստկանում էր: Փոխանակ յայտնի և բացարձակ ընդդիմադրութեան գոյացաւ գաղտնի և զօրեղ թշնամութիւն, որի դէմ բոլոր միջոցները անօգուտ են լինում: Կառավարական միութեան գաղտնի իշխանութիւնը կատարեալ և զօրեղ դարձաւ այն ժամանակից, երբ սկսվեցաւ արտաքույ կարգի օրէնքների գործադրութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԱ

Միացեալ Նահանգների գլխաւոր քարտուղար Բլեն Հադորդեց լրագրիւններն իր նամակի պատճէնը, որ նա գրել էր Գարտմանի պաշտպան շնորհի Ուշէլին, երբ սա հարցրեց, թէ Միացեալ Նահանգների կառավարութիւնը ինչպէս է մտադիր վարվել Գարտմանի հետ: Գարտմանի պաշտպանը գրեց մինիստրին հետեւեալ նամակը: «Գարտման, Լէժոն Գարտմանի գիմեց ինձ, հարցնելով կարող են արդեօք նրան կայանաւորել Միացեալ Նահանգների մէջ, կամ յանձնել ուսաց կառավարութեանը, եթէ վերջինը այդ բանը պահանջէ: Ես պատասխանեցի Գարտմանին, որ Միացեալ Նահանգների և Ռուսաստանի մէջ եղած դաշնակցութիւնների մէջ ոչինչ չը կայ յանցաւորներին յանձնելու մասին, այնպէս որ նա չէ կարող յանձնված լինել Ռուսաստանի մէջ գործած որ և է յանցանքի համար: Իմ այդ կարծիքի վրա յոյս դնելով, Գարտման, որ մինչև այդ ժամանակ գաղտնի էր ձանապարհորդում, բացարձակ յայտնեց իր ներկայութեան մասին Միացեալ Նահանգների մէջ: Մինչդեռ լրագրիւնների մէջ սկսվեցաւ այդ հարցի արծարծելը, թէ արդեօք Գարտման պէտք է յանձնվի Ռուսաստանին թէ ոչ, իսկ իմ բազմիւնեցի մէկը այդ հարցի մասին խօսակցութիւն էր ունեցել մինիստրի օգնականի հետ և այդ խօսակցութիւնը հրատարակվեցաւ նշանաւոր շատ լրագրիւնների մէջ: Այդ խօսակցութեան ժամանակ մինիստրի օգնականը մի կարծիք է յայտնել, որին մինիստրութիւնը մտադիր է հետեւել, եթէ ուսաց կառավարութիւնը պահանջէր Գարտմանին: Այդ կարծիքի համեմատ եւ թէ ուսաց կառավարութիւնը ներկայացնէր Գարտմանի մեղաւորութեան ապացոյցները, Միացեալ Նահանգների կառավարութիւնը կը հրամայէր կալանաւորել Գարտմանին և յանձնել ուսաց կառավարութիւնը:

մանին և յանձնել ուսաց կառավարութեանը: Մինիստրի օգնականը իր այդ հայտնաբերում էր արդարացում, որ Գարտմանի արարքը յանցանք է համարվում լուսաւորված բոլոր ազգերի մէջ, որ դէպի այդ արարքը դրող քաղաքական պատճառները չեն ոչնչացնում նրա յանցաւոր բնաւորութիւնը, որ մի մարդուն կեանքից զրկելը յանցանք է, ով ուզում է լինի զոհը կայսր թէ գիւղացի և որ Միացեալ Նահանգները մարդասպանների ապաստան չեն կարող լինել: Երբ առաջին անգամ իմ կարծիքը հարցրին Գարտմանի գործի մասին, ես կարծում էի, որ հարցը կանոնաւոր լուծելու համար բաւական է ուսումնասիրել Միացեալ Նահանգների օրէնքները և դաշնագրիւնը: Բայց մինիստրի օգնականի վերջինեալ կարծիքին նայելով, մեր կառավարութիւնը, կարելի համարելով կալանաւորել և յանձնել Գարտմանին, այս դէպքում աչքի առաջ չունի միմիայն գործող օրէնքները և դաշնագրիւնը: Գարտման, ի նկատի առնելով մինիստրի օգնականի ասածները, վճռեց դիմել Ամերիկայի հովանաւորութեանը, որ մերժեց նրան հանրապետութիւնը: Այս փաստը ի նկատի առնելով, ես խոնարհաբար խնդրում եմ կառավարութիւնից միջոցներ գործ դնել որպէս զի Գարտման իր կասկածները անհիմն համարէ: շնորհի Ուշէլի Բլեն այդ նամակին հետեւալ պատասխանը տուեց: «Դուք պահանջում էք, որ ես իբրեւ գլխաւոր քարտուղար յայտնեմ, որ Լէժոն Գարտման կարող է ծածկվել Միացեալ Նահանգների հովանաւորութեան տակ, եթէ ուսաց կառավարութիւնը պահանջի նրան: Ձեր նամակի հետ միաժամանակ ես ստացայ մի ուրիշ Պենսիլվանիայի մի յարգելի քաղաքացուց, որ պահանջում է կառավարութիւնից պատրաստակաւութիւն յայտնել Գարտմանին յանձնելու մասին: Այդպիսով դուք երկուսդ էլ կամեաւ էք, որ ես ոտնակոխ անեմ պաշտօնական սովորութիւնները և իմ կառավարութեան աւանդութիւնները, առաջուց յայտնելով, թէ ինչպէս կը վարվի կառավարութիւնը յայտնի դէպքերում: Դուք շօշափում են իրաւաբանական բնկարծիքներ և անձնական իրաւունքներ: Դուք միեւնոյն իրաւունքով կարող էք դիմել արդարութեան մինիստրին հարցով, թէ ինչպէս կը վճռէր նա Գարտմանի գործը, եթէ այդ գործը նրա քննութեանը յանձնվէր: Դուք կարծում էք, որ մինիստրութիւնը պարտաւոր է յայտնել իր կարծիքը այդ գործի մասին, որովհետեւ նրա անգամները մէկը մասնաւոր խօսակցութեան ժամանակ յայտնել է իր անձնական կարծիքը: Այդ մի և նոյն է, եթէ բարձր դատարանից խնդրվէր, որ նա առաջուց յայտնէր իր վճիռը մի որ և է նշանաւոր գործի մասին այն հիման վրա, որ դատաստանական պաշտօնականներից մէկը մասնաւոր ձանապարհով յայտնել է իր անձնական կարծիքը գործի մասին: Ոչ ոք, մինչև անգամ Միացեալ Նահանգների քաղաքացիներից ոչ ոք, իրաւունք չունի պահանջել իշխանութեանից, որ նա յայտնի իր կարծիքը այս կամ այն հարցի մասին այն պատճառով միայն, որ գործը մասնաւոր շահեր է շօշափում: Ինչ իրաւունքով պէտք է տալ իրաւունք Գարտմանին, որ մինչև անգամ մեր երկրի քաղաքացի չէ, պահանջել, որ մինիստրութիւնը յայտնի իր կարծիքը դեռ ևս օրինաւոր ձանապարհով չը բարձրացրած միջազգային իրաւունքի հարցի մէկի մասին: Երեւի ներկայ տարվայ ընթացքում եւրոպայից Ամերիկա կը հասնեն կէս միլիոնից աւելի գաղթականներ:

Ինչ հիման վրա դուք կարող էք պահանջել, որ Գարտման այդ հաշգիւն թւից բացաւ թիւն կազմի և որ մենք առաջուց ապահովենք նրան մեր հովանաւորութիւնը ինչ բանի մէջ էլ խառնված լինի նրա աւանդը: Ձեզ անյայտ չէ կարող լինել, որ կառավարչական կարծիքները իրաւաբանական և քաղաքական նշանաւոր հարցերի մասին առաջուց չեն յայտնվում լրագրական ընթացիկների միջոցով, կամ հետաքրքրված կողմերի պաշտպաններին տուած պատասխանների մէջ: Զէմս Բլեն:

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԳԻՍԵՑ

Կ. Պոլս, 15 օգոստոսի 1881

Այս օրերս տպուեցաւ «Մասիս» մէջ երկար թղթակցութիւն մը Տիկիսին Տ. Յ. Ե. ստորագրութեամբ որ ամենուրեւ հետաքրքրութիւնը չարժեք, միայն այն պատճառով որ այդ տեղէն եւ կամ ամեն լուր մեծ հրապոյր ունի մեզի համար: Հաւատացե՛ք որ քնաւ չէինք սպասել կարգաւ մի այսպիսի ձախող փաստարանութիւն ի նպատակ ազգին մէջ յայտնի մէկ քանի անձանց, որոնց համար յատկապէս խմբագրուած կերբի այդ թղթակցութիւնը: Մենք, պոլսեցիքս մանաւանդ մէկ քանի տարիներէ ի վեր լաւ կը ճանաչէինք ամեն մէկու արժէքը թէ նոս և թէ ի Ռուսիոյ: Մեր ամեն թերութիւններու մէջ գտնէմք գործիչներու վարքը մուսուլման պակասութիւնը չունինք և քանի մը տարի առաջ ստատանայ ձանցածին, դժուար է գալ մեզի ներկայացնել հիմա իր երկնային սուրբեր: Յիշեալ պատահական թղթակցի մի և նոյն ջրովը կը լուսանայ «Մշակը», Արեւեան «Մատուռ» և «Փորձը», որոնք, կըսէ, ազգին գործիչները փառաշահուելէ զատ ուրիշ պաշտօն չունեն և ամենին քաջամարտները կը վատեցնեն, օտարամուլ կը դարձնեն, վրանին ամեն նախապէս տեղադրել թողուած այժմ ուրիշ օրուան ամեն գործիչներու և կարծակրեցաւ մարմիններու մասին մեր կարծիքը, բայց մենք կարող չենք զարմանք չը յայտնել թէ ինչ հրաշքով այդ պատահական թղթակցը յաջողեց է քիչ օրվան մէջ այսպէս լաւ անդեկանալ քուրմի և վաշխաւորներու մասին և շատագոյնը անոնց մեծագործութիւնները: Միթէ մեզ կուզէ հաւատացնել թէ այդ անձնիքը պէտք չեն մինչև անգամ կապածի ենթակայ ըլլալ, ճիշդ Կեսարի կնոջ պէս: Այդ պարունը եթէ միամիտ է այնքան որ յոյս կընէ այդ անձնիքը պարունները շողորթութիւնով չափել և սպասել որ անոնք ասկէ վերջը ազգագուտ ձեռնարկութիւններու նպատակն, քիչ օրէն պիտի իմանայ թէ քքան սխալած է անոնցմէ քան մը ակնկալելուն: Ատոնք շատ բաներ ըրած են սոսկ խօսքով կամ մէկով չարիք չափելու նպատակաւ, իսկ հաստատուած զեանքին եթէ այդ պարունը չէ կարող ստուգել իր Տիկիսին ձանթիւնները, մենք այստեղ խիստ լաւ գիտենք, նա պարզ մէկ ձանթութիւն տաւր է անոնք արդարացուելու համար: «Մշակի» տաւր տաւրուան հաւաքուած այստեղ կը գտնուի և անոր դէմ գրուած կարկառու հերքումներն ալ կարգացած ենք և լաւ գաղափար մը կազմել ենք այդ մարդոց վրայ:

Այդ Տ. Յ. Ե. պարուն մասնաւոր մէկ հակալրութիւն ունենալ կերեայ ձեր աշխատակցի, պ. Գ. Նիկողոսեանի դէմ: Հարկաւ բանաւոր և մտերիմ մէկ պատճառ մը ըլլալու է որ այս կերպ կըլլայ լուսանք և զրպարտութիւն կը տեղադրուի անձին վրայ: Բայց կը մտնայ որ պ. Նիկողոսեան զեռ նոր է գրական ապագային մէջ և հազիւ մէկ տարի կայ որ կատարեալպէս կը ձանդանք գինքը, մինչդեռ ի վաղուց անտի ձանթիւն են մեզի քուրմը և իր արբանակները: Նախադեանցը շատ տարի է որ մեռաւ, մենք անոր բարեկամներն էինք այստեղ և այդ պատուարածան շայրենակիցներու վրայ կատարեալ գաղափար մը այն օրէն կարող ենք եղեր կազմել: Մենք գիտենք թէ ինչ նպատակաւ եկաւ այն ժամանակ Նախադեանքը և ինչ կընէ այստեղ ձեր թղթակցից, բայց քուրմին Կ. Պոլս գալիս ալ չենք մտնած: Կը յիշենք թէ նա ինչ գործեց այստեղ: Տեղեկ կընէ նմանապէս այն մասնաւոր նամակներուն որ կը գրէ Կ. Պոլս այս և այն նայրենատէրներուն վարկը կուրելու համար, անոնց վրայ անվստահութիւն հրաւիրելու համար, վասն զի այդ յարգելի և ազգասէր պարունները կը վախճան միշտ այնպիսի անձներ, որոնք իրենց ոգին ձանդանք են և չա՛ն մը չունին գիտցածին չը խօսելու համար: Կերեայ որ «Մասիս» այդ պատահական թղթակցից Տիկիսին մէջ յատուկ մէկ շրջանի մը մէջ իր կեանքը կանցուցէ, որ պատմելու են իրեն այն ծիծաղելի առասպելը իր թէ պ. Գ. Նիկողոսեան քուրմին ստակ պահանջի է Հալաստանի մէջ ապստամբութեան (?) դրօշակը պարզելու համար և այդ պահանջողական և խաղաղասէր անձինքը մերժելուն, պ. Նիկողոսեան զփախուել է և սկսել է այնուհետեւ նախաւոր և փառաշահուել անոնք: Թէ որ գիտնար պ. Ե. թէ այս արտառոց պատմութիւնը որքան հին է և մենք քանի քանի անգամներ լսել ենք այստեղ, միշտ խիստազով, նորէն կըրկենու պէտքը չը պիտի զգար և անօգուտ տեղը լիքը զրպարտութեան մը արձագանք չը պիտի

ըլլար: Մենք կը կարծենք որ պ. Նիկողոսեան Բեթէրսպուրի չը գացած բաւական ուսումնասիրած էր այդ պարունները, և եթէ այդպիսի մէկ յիմար գաղափար մը անգամ ի գործ դնելու համար ուրիշի նիւթական աջակցութիւնը հարկ տեսնէր, այնտեղի ազգայիններուն ամենուն ալ պէտի դիմէր, բացի անուշտ այդ պարուններուն: Վասն զի մարդ բոլորովին խենդեցած ըլլալու է որ յօժար կամօք, գիտութեամբ, երթայ այնպիսիներուն որոգայթը խնայ: Անոնք ալ նպակի գիտնալու ալ պէտք չունին հայ մը հաղթելու համար:

Պ. Տ. Յ. Ե. կերեայ որ ազգին օգուտը մտածողներուն այն տեսակէն է, որոնք ազգային ամեն պակասութիւն ծածկելու ամեն հաստատութեանց վրայ սուտ կամ չափազանց գովաստներ ընելը օգտակար կը համարեն: Մեր ազգը այդ ուղղութեամբ է ահա որ ուր է նոս մնացեր է, և հրապարակական անաչառ քննադատութիւն խոյս տալով, ամեն թերութիւններ վայելել և անհետացնել են և ամեն ազգին թշնամիները անվրդով չարունակել են իրենց գործը: Եթէ պ. Տ. Յ. Ե. բժիշկ ըլլար, կերակր որ իր հիւանդին հիւանդ չես, կամ այս ինչ ախտը չունես քուրմով պիտի թողուր որ նա ալ ուղղման պէս ուտէ և խմէ և պէտք եղած գոշուշութիւնները չընէ աւելի չը վատթարանալու համար: Բայց ժողովուրդը այդ լուսաւորողներուն կարծիքէն չէ, և ինչ լիզուով, ինչ ձայնով որ խօսես իրեն կը քննադատ միշտ ձանդարտութիւն և կուզէ իր անձը: Մինչդեռ մեր գործիչները, ինքնահաւան և փառասէր ընդհանրապէս, կուզեն որ Տ. Յ. Ե. պէս գրագէտներ իրենց քթերուն տակ չարունակ խնկարկեն և հալածեն անոնք որ ազգը ձանդարտապէս սիրելով, յայտնի և համարձակ իրարով, առանց դարձուածներու, կը ցուցնեն անոր հետեւիլը ձանդան:

Թող պ. Տ. Յ. Ե. չը վրդովի այսքան և համապատասխան ինչ թէ Ռուսիայի և Թիւրքիայի հայերը մէկմէկ կը սիրեն, վասն զի հայ են երկուքն ալ: Կը սիրեն մէկմէկ ի սրտէ և անբախտելի կապով կապած են իրարու, վասն զի մէկ ձոր գաւէններն են: Կարելի չէ որ մէկուն թերութեան յայտնութիւնը միւսը պաղցնէ իր սիրոյն մէջ: Կողմնակի պակասութիւններին ուղղելու համար պէտք ունեն իրարու, և իբրեւ հարստաւ եղբարք նախ գիտնի ներդաշնան գտնուել և ապա օգնել միմեանց նիւթակցելու և բարոյապէս որ ուղղուին: Այդ թերութիւնները գեղեցիկ դրապարակախօսին համար հակազգային ոճի մըն է:

Վաղը կը խօսեմ ձեզի այստեղի է քէ և դիւ եր ու մասին «Մշակի» յօդուածներու ամօքի:

Ե. Ս.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 օգոստոսի: «Правда» Вѣстн. «Լրագիրը հաղորդում է. Նորին Մեծութիւն թագաւոր Կայսրը կայսերական «Державна» նաւով այսօր ուղևորվեցաւ Ս. Պետերբուրգից Գանցիս նորին մեծութեան գերմանական կայսրի հետ տեսնվելու համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 օգոստոսի: «Journal de St.-Petersbourg» լրագրի խօսքերի համեմատ կայսրերի տեսութեան պատճառը Գանցիսի մէջ գերմանական կայսրի ներկայութիւնը է մեր սահմանների մօտ: Այդ տեսութիւնը մի նոր գրաւական է երկու կայսերութիւնների բարեկամական յարաբերութիւնների ամրապնդումը համար: Մեր կայսրի բացակայութիւնը միայն մի քանի օր կը տևի: Նոյն իսկ տեսութիւնը մի քանի ժամ կը տևի: Կայսրին ուղևորվում է արտաքին գործերի մինիստրութիւնը կառավարիչ Գիլս: Տեսութեան ժամանակ ներկայ կը լինի իշխան Բիսմարկ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 օգոստոսի: «Порядокъ» լրագիրը հաղորդում է. թագաւոր Կայսրին, որ երէկ Կիսլուշատից ուղևորվեցաւ «Державна» նաւով առաւօտեան 11 ժամից յետոյ, ուղևորվում են Մեծ Իշխաններ Վալդիմիր և Ալեքսէյ Ալեքսանդրովիչներ, մինիստրներ Վորոյչով-Գաշիկով, Գիլս, ծովապետ Բուտակով, գեներալ Վոյեկով, գերմանական հատարմամտար Վերգեր և ուրիշները:

ԱՆԷՔՍԱՆԻՐԻԱ, 26 օգոստոսի: Ազգերի մէջ խօսերա կայ: 37 հիւանդացանիկից մեռան 30 մարդ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 օգոստոսի: Պետական բանկի 5% տոմսը առաջին շրջանի արժէ 96 ռ. 75 Կ., երկրորդ 94 ռ., երրորդ 94 ռ. 75 Կ., չորրորդ 94 ռ., ներքին առաջին 5% փոխառութեան տոմսը արժէ 229 ռ., երկրորդ 225 ռ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսը արժէ 90 ռ. 75 Կ., երկրորդ 90 ռ. 75 Կ., երրորդ 90 ռ. 75 Կ., սակի 7 ռ. 58 Կ.: Ռուսաց 1 ռ. Լոնդոնի վրա արժէ 26,19 պէնս, ռուսաց 100 ռ. Համբուրգի վրա արժէ 222 մարկ, 75 պֆ., փարիզի վրա արժէ 275 ֆրանկ: Բորսայի արժամարկութիւնը բարեկարգ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

ԾԱՆՎՈՒՄ ԵՆ 25% ԷԺԱՆ
քան թէ ուրիշ տեղ. Թէ՛ն, կախած, ՇՕԿՈՒԱԿ, բիսկվիտներ, մուրաբաներ, բրինձ, ամաններ, բաժաններ, բոկալներ, թէյամաններ, սու-
զոկներ, ՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ, երես լուսնալու-
սմաններ, ԿՈՂՊԵՆԵՐ, ԶԳԵՍԱԿԱՆՆԵՐ, զղալներ, դանակներ, ԳՐԻՉՆԵՐ, թուղթ, ծրարներ, տետրակներ, մատիտներ, ՀՐԱ-
ՑԱՆՆԵՐ, ՌԵՎՈԼՎԵՐՆԵՐ, մէջքակապներ, կլէճնկա, ԹԱՄԲԵՐ, սանձեր, ութներ, ՄԱՀ-
ՃԱԿԱՆՆԵՐ, երեսբիշներ, թաշկինակներ, կանանց գուլթաներ, մարգերանց գուլթաներ, տուարեաի սապօն, հոտաւէտ ջրեր, շերբետ, ցիորան մազնեղիւ, խնայի զինի, պորտ-
վէյն, խերես, կօխակ և 1,000 այլ առար-
կաներ: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ: ՆՈՅՆ ՏԵՂԸ վաճառականն-
րին ՄԵԾ քանակութեամբ ծախում է
ԹԷՅ. պուզերով 40, 46, 52, 58, ր., իսկ ֆուտերով 1 ր. 1 ր. 10 ր., 1 ր. 20 ր., 1 ր. 40 ր., 1 ր. 60 ր. և 1 ր. 80 ր., իսկ ամենաբարձր թէյը ֆուտեր 2 ր. քաշը ԱՌԱՆՑ ԹՂԹԻ:
ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ 20—60 ր. և 204-ԲՈՐ (chokl bore) George Dau-ի գործարա-
նից 120 ր., բէլգիական 4—34 ր., ԲՈՒԼ-
ԴՈԳ (bull dog) 11—20 ր., կանանց թամ-
բի 65 ր., շէֆիլդի դանակներ 3 ր. 50 ր. և դիւթիւնը, ալբոններ կիսադնով, ֆիլարա-
ներ և այլն: Ամենամեծ պահեստ հրացան-
ների և բէլգիական թիֆլիսում:
1—100

ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍՏԻՈՒԹԵԱՆ ՀԱ-
ՍԱՐ ՏԷՐԵՃՆԻԿԻ աշխատանքներով հետե-
ւեալ ձեռնարկները վաճառվում են բացառապէս
«Կօմիկանտ» Զաքար. Գրիգորեանի գրադաճա-
ւանոցում:
1) Գառապիրը հայկ. ձայնագրութեան . . . 30 ր.
2) Մանկական ձայնագրիւ կրգարան . . . 40 ր.
3) Մանկական երգարան առանց ձայնա-
գրութեան . . . 20 ր.
4) Խմբական երգեր ձայնագրիւ քառա-
ձայն . . . 50 ր.
Գումարով աւանդներին զիջումն կը լինի:
1—10

144 Արծրունու գալերէա 144
ամենաթանկ պահեստ
մերէլի և հայկերէնի:

ՀԱՅՈՑ ԼԵՋՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
անուանով ՄԵՐ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՅ
դասագիրքը լոյս տեսաւ և ծախվում է
Կովկասեան ու Կենտրոնական գրադաճա-
ւանոցներում:
Գինն է 40 կօպէկ:
Իսկ ով ցանկանում է հատը 35 կօպէ-
կով ձեռք բերել, զինը ԿԱՆԻՍԻԿ ՎՃԱ-
րելով և ճանապարհածախսը իր վրա
առնելով:
Թող զիմէ մեզ հետեւեալ հասցեով.
«Յ Տիֆլիս. — Ու Աւլաբաթ. Ի-
վանու Պետրովիչու Նազարյանց.՝
12—25

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ
ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ՄԻ ԿԻՆ ցանկանում է պահել ուսում-
նարանների օտարաբաղաճացի աշակերտնե-
րին ամենաձեւանաւ ԳՆԵՐՈՎ: Հասցեն
Նովո-Արսենաւայա փողոց, Գրիգորի Խորա-
նովի տանը № 28, հարցնել ԱՆՆԱ
ԱՐՐԱՄԵԱՆՑԻՆ:
2—4

ԳԵԼԻՍԻՆԻԱՏԻՐՆԵՐ հե-
տաքերը գիւտ մանաւանդ կանանց համար:
Հնարողը պարտաւորվում է իւրաքանչիւ-
րին, մինչև անգամ նրանց, որոնք բոլորովին
չը գիտեն նկարել, սովորեցնել երեք դասի
ընթացքում զոյնաւորել ապակիի վրա Փո-
տոգրաֆիական պատկերներ, գրափուրներ և
այլն առանց ԳՈՐԾԻՔԻ գործադրու-
թեան: Նոյնպէս և շատացնել տպագրված
բոլոր նկարները, գրափուրները, և ֆոտո-
գրաֆիաները և այլն, թղթի կերպարի
վրա և այլն թուով, որքան էլ կամենան ա-
ռանց գործիքի: Այստեղ կարճ ժամանակ
կը մնամ: Հասցեն, հիւրանոց «Grand-Hotel»
№ 22 ընդունում են առաւօտեան 10—1
ժամը:
2—2

Բ Ա Գ Ո Ւ
**ԿՈՄԻՍԻՏԵՐԱԿԱՆ ԿԱՆՏՕ-
ՐԱ.**
Պատու ունիմ յայտնելու, որ այսուհե-
տե ընդունում են ամենայն տեսակ ԿՈ-
ՄԻՍԻԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒ-
ԹԻԻՆՆԵՐ կատարել Բագուայ մէջ.
ցանկացող պարտններին խնդրում են ուղ-
ղակի գիմել ինձ իմ հասցեով.
Յ ՅԱԿՅ. ԱԲԵԼՅՈՒ ԴԱՎԻԴՅԱՆՅՈՒ ԱՆՐԵ-
ՏԱՆՅՈՒ.
Յանձնարարութիւնը կը կատարվին կա-
տարեալ և անյապաղ:
Խոնարհաբար խնդրում են նաև այն ան-
ձինքները, որոնց մօտ մնացել են իմ հրա-
տարարութեան «Խննթի» ապառիկներ կամ
վաճառած գրքերի փողերը, անմիջապէս մեզ
հասցնել, կամ ուղարկել Շուշի պարտն Յա-
կոբ Մուսայելեանցին:
Կօմիսիոնէր Աբէլ Ապրիսեանց.

Արդէն ծախվում է
«ՀԱՅՈՑ ԼԵՋՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ»
Անուանով մեր 2ՈՐՐՈՐԴ տարուայ
դասագիրքը Կենտրոնական և Կովկասեան
գրադաճաւանոցներում:
Գինն է 60 կօպէկ
Գումարով աւանդներին զիջումն կը լինի:
Իսկ ով ցանկանում է հատը 55 կօպէ-
կով ձեռք բերել, զինը ԿԱՆԻՍԻԿ ՎՃԱ-
րելով թող զիմէ մեզ հետեւեալ հասցեով.
Յ Տիֆլիս. — Ու Աւլաբաթ. Ի-
վանու Պետրովիչու Նազարյանց.
Յ. Նազարյանց
12—25

Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆՑԻ ԵՒ ԸՆԿ. ՆՈՐ ՏՊԱՐԱՆԸ

Տեղափոխեցաւ Գաւօփակայա փո-
ղոցից աւելի յարմարաւոր տեղ, այն է՝
ՏՐՈՅԻՑԻ փողոցը № 11. Գ օ ս տ ա տ ն
ետեի քուչան: Ընդունվում են ամեն լի-
զուով և ամեն տեսակ պատուէրներ պմե-
նամատելի գներով:
Նոյն տպարանում ընդունվում են և պա-
տուէրներ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ՓՈՐՈՒԹԻՆՆԵՐ
տպագրութեան համար փայտի և պղնձի
վրա:

«Խ Ե Ն Թ Ը»

ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ՌՈՒՐԱԿԱՆ
ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՆՆԵՐ ՐԱՅՑԻԻ
Տպագրւած մաքուր թղթի վրա, գրքը բաղ-
կանում 400 էրկից: Թիֆլիսում ծախվում է
«Մշակի» խմբագրատանը, «Կենտրոնական
գրադաճաւանոցում», «Կովկասեան գրա-
վաճաւանոցում» պ. Զաքարիա Գրիգորեան-
ցի մօտ, և պ. պ. Շահինեանցի, Բոզար-
ջիանցի, Հովսէփեանցի ծխախոտի մագաղին-
ներում:
Գինն է 1 րուր 20 կօպ:

Մամուլի տալիս է և շուտով լոյս կը տեսնի իմ թարգմանած՝ **ՄԱՅ-
ՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՆԵՐ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱՅ**
ՎՐԱ ՀԻՄՆՈՒԱԾ՝ հեղինակութիւն Ժ. Բաքոսեանի: Ուստի զիմելով
այն յարգելի բարեկամացս, որոնք բաժանորդներ գտնելու նկզում խնձն
էին առել, խոնարհաբար խնդրում եմ, որմինչև օգոստոսի վերջը բարեհաճին
խնձնել ինձ բաժանորդութիւնը, որպէս զի կարողանամ աւարտել գրքիս
տպագրութիւնը առաջիկայ սեպտեմբերին իմ հասցէս՝ Тифлисъ. Григорію
Шахбудагянцу, учителю Армянской Персисянь Духовной Семи-
наріи.
Գրիգոր Շահբուդաղեանց

Վերականգնեցող ՄԱԿ-ՄԱՍ-
ՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց
ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադա-
նող: Գինը 2 ր. շիշը, **ՓՈՍՍՍՍ**
ՅՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կօպ.
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ



Մի և նոյն տեղը **ԽԻՆԱՅԻ**
ԽԻՂ, մազերը ամրացնող հա-
մար, 1 ր. ամանը վրձին գլխա-
ցաւի զէմ, **ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱ-**
ՊՈՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն:
21—100

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷՉ
ԵՒ
ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄ ՆԱՐԱՆՈՒՄ
Ընդունելութիւնները սկսվում են օգոստոսի 20-ից, իսկ ուսումը սեպտեմբերի
1-ից: «Մանկական պարտէզի» մէջ ընդունվում են մինչև 7 տարեկան երեխաներ, իսկ
«Տարրական ուսումնարանում» մինչև 13 տարեկանները:
Իշխան Ն. Ամատունու տուն, Վելիամիտովսկի փողոցի վերայ:
Բ. Միրմանեանց

ԵՂԲԱՐՔ Կ. ԵՒ Մ. ՊՈՊՈՎՆԵՐԻ
ԱՌԵՒՏԱՐԱԿԱՆ ՏՆԻՑ
Մ Օ Ս Կ Վ Ա Յ Ո Ւ Մ
Գրանեակը Կոմիտէի կամքի վրա, Կ. Ս. Պոպովի տանը:
Պատու ունիմ յայտնելու հասարակաց գիտութեան, որ մեր ֆիլմայի **ԹԷՅԻ**
առեւտրի համար բաց արեւը նորերումն նոր խանութներ և հետեւեալ քաղաքներում:
ԽԱՐԿՈՎ ՈՒՄ — Պետրովսկի փողոցի վրա, սեփհական տանի:
ԹԻՖԼԻՉՈՒՄ — Գոյովնիսկի պրոսպեկտի վրա, Միրմանեան տան:
ՍԵՎԱՍՏՕՊՈԼԻՄ — Բօլշոյ-Մօսկոյ փողոցի վրա, Կոզնի վաճառականի
տանը:
Ինչպէս այս, նոյնպէս և առաջուայ խանութները Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ:
ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ և **ԿԻԷՎՈՒՄ** — թէյն որ առած է ֆուտերի, կէս
ֆուտերի և քառորդ ֆուտերի, ուղարկվում է մեր գլխաւոր պահեստի խանութից,
որ գտնվում է Մօսկվայում: Կրանսոսէյսկի փողոցի վրա, սեփհական տան: 9—30

ПРИСЯЖНЫЙ ПОВѢРЕННЫЙ
А. С. ФРЕНКЕЛЬ
Переѣхалъ на Сололацкую ули-
цу, въ домъ К. Меликова.

ВЪ РЕДАКЦІИ ГАЗЕТЫ „МШАКЪ“
продаются слѣдующія нѣмецкія брошюры:
Die Oekonomische Lage der Armenier
in der Türkei. von Dr. GRIGOR ARZRU-
NI. Übersetzt von A. Amiranjanjanz. Preis
25 kop.
Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien
von Dr. GRIGOR ARZRUNI. Übersetzt von
A. Amiranjanjanz. Preis 20 kop.

**ԹԷՅ ՍԻՐՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱ-
ՆԱՉՈՂՆԵՐԸ** պէտք է գնեն ԱՆ-
ԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ թէյ
լաւ տեսակի ֆուտեր 1 ր. 20 ր. և 2 ր.
և համեմատեան առաջինը 1 ր. 60 ր. հետ
և երկրորդը 3 ր. հետ ամեն տեղ **ԹԻՖ-**
ԼԻՍՈՒՄ, որպէս զի իմանան Անգլիա-
կան խանութի մէջ ծախվող ամեն տեսակ
թէյի համեմատական **ԳԵՐԱԶԱՆ-**
ՑՈՒԹԻՆԸ: Բացի այդ Անգլիական
խանութը կշռում է ՄԱՔՈՒՐ թէյ
առանց **ԹՂԹԻ** և **ԱՐՃՃԻ**:
45—100

ՄՐԾԱԿՆԵՐ կտորիկու փոշի:
Ծախվում է **ԾԱՏՈՒՐՈՎԻ** լաւ
պի մագաղինում: